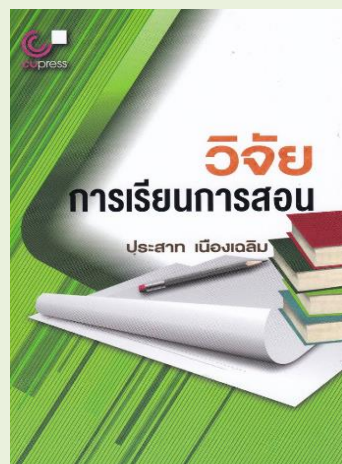

วิจัยการเรียนการสอน Instructional research

ทศพร เฟ่งดี (Todsaporn Pengdee)^{1,*}

การที่จะตอบได้ว่าการจัดการเรียนการสอนนั้นมีคุณภาพหรือไม่ มากน้อยเพียงใด ย่อมอาศัยกระบวนการวิจัยเป็นเครื่องมือในการแก้ปัญหา และเข้าถึงความรู้จริงเกี่ยวกับสภาพการจัดการศึกษาเพื่อใช้สำหรับเรียนรู้หลักการ ทฤษฎี และแนวทางในการพัฒนางานวิจัยด้านการเรียนการสอน ซึ่งผลการวิจัยที่ได้จะช่วยยกระดับคุณภาพการศึกษาให้เป็นไปในทางที่ดีขึ้น หนังสือ “วิจัยการเรียนการสอน” เล่มนี้ แต่งโดย รองศาสตราจารย์ ดร. ประสาท เนืองเฉลิม พิมพ์ครั้งที่ 5 ปี พ.ศ. 2564

สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ISBN : 978-974-03-3087-5 จำนวนหน้า 309 หน้า หนังสือเล่มนี้เหมาะสำหรับครู นักการศึกษา นิสิต นักศึกษา และผู้เกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณภาพการศึกษา ที่อยู่ในช่วงเริ่มต้นของการเริ่มทำงานวิจัยและมีความสนใจที่จะพัฒนาการเรียนการสอนของตนเองให้มีประสิทธิภาพ โดยผู้เขียนได้รวบรวมเนื้อหาที่จำเป็นสำหรับนักวิจัยมือใหม่ไว้อย่างครอบคลุม เริ่มตั้งแต่หลักการและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยการเรียนการสอน การออกแบบวิจัยการเรียนการสอน ปัญหาวิจัยการเรียนการสอน วิธีวิจัยการเรียนการสอน การเขียนโครงร่างงานวิจัยการเรียนการสอน ไปจนถึงการเขียนรายงานวิจัยการเรียนการสอน

¹คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร นครปฐม 73000

E-mail: tod-ho@hotmail.com

¹Faculty of Education, Silpakorn University, Nakhon Pathom, 73000, Thailand

*Corresponding author, E-mail: tod-ho@hotmail.com

(Received : April 26, 2024; Revised : July 28, 2025; Accepted : August 22, 2025)

นอกจากการอธิบายเนื้อหาเกี่ยวกับการวิจัยการเรียนการสอนแล้ว ผู้เขียนยังได้สอดแทรกตัวอย่างของการประยุกต์ใช้หลักการและทฤษฎีเข้ากับการวิจัยด้วย เพื่อเป็นแนวทางปฏิบัติให้ผู้อ่านสามารถนำไปประยุกต์ใช้กับการวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนการสอนของตนเองได้เป็นอย่างดี หนังสือเล่มนี้ประกอบด้วยเนื้อหาที่จำเป็นต่อการวิจัยการเรียนการสอนทั้งหมด 8 บท โดยแต่ละบทมีรายละเอียด ดังต่อไปนี้

บทที่ 1 หลักสูตรและการเรียนการสอน จุดมุ่งหมายของบทนี้ เป็นการปูพื้นฐานความรู้เกี่ยวกับหลักสูตร การนำหลักสูตรไปสู่การปฏิบัติตามสภาพการเรียนการสอน โดยเริ่มตั้งแต่การอธิบายความหมายของหลักสูตร องค์ประกอบของหลักสูตร กระบวนการพัฒนาหลักสูตร ลักษณะของการเรียนการสอนที่ดี ความสัมพันธ์ระหว่างหลักสูตรและการเรียนการสอน การนำเสนอความสัมพันธ์ระหว่างหลักสูตรและการเรียนการสอนของผู้เขียน ถือได้ว่าเป็นการนำเสนอที่น่าสนใจ และแตกต่างจากหนังสือวิจัยเล่มอื่นที่มักกล่าวถึงระเบียบวิธีวิจัยตั้งแต่บทแรก ผู้เขียนต้องการตอกย้ำว่าการวิจัยการเรียนการสอนไม่ได้ลอยอยู่อย่างโดดเดี่ยว แต่เป็นเครื่องมือในการตรวจสอบและพัฒนา "การนำหลักสูตรไปสู่การปฏิบัติ" การเริ่มต้นเช่นนี้ทำให้อ่านซึ่งส่วนใหญ่เป็นครูและนักการศึกษา สามารถเชื่อมโยงกระบวนการวิจัยเข้ากับภารกิจหลักของตนเองได้อย่างแนบสนิท

บทที่ 2 การวิจัยกับการเรียนการสอน ในบทนี้ผู้เขียนได้ชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของการวิจัยที่มีต่อการเรียนการสอน เนื้อหาในบทนี้ประกอบด้วยธรรมชาติของการวิจัยการเรียนการสอน ครูกับการวิจัยการเรียนการสอน วิธีการวิจัยการเรียนการสอน และจรรยาบรรณนักวิจัย จุดเด่นของบทนี้คือการให้ภาพรวมของการวิจัยที่ครอบคลุมทั้งสำหรับ "นักวิจัย" และ "ครู" อย่างชัดเจน การรวมเอางานวิจัยที่เป็นทางการ (เช่น การวิจัยเชิงทดลอง) เข้ากับงานวิจัยที่เน้นการแก้ปัญหาหน้างาน (เช่น การวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียน) ไว้ในบทเดียวกัน ทำให้อ่านเข้าใจบริบทและลักษณะงานของทั้ง "นักวิจัย" และ "ครู" อีกทั้งยังเป็นการสื่อสารที่ดีไปยังครูว่า "ครู" ทุกคนสามารถเป็น "นักวิจัย" ได้ในบริบทของตนเอง

บทที่ 3 ปัญหาวิจัยการเรียนการสอน ในบทนี้ผู้เขียนได้ชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของการกำหนดปัญหาการวิจัย ซึ่งถือเป็นจุดเริ่มต้นของการวิจัย ผู้เขียนเริ่มจากการอธิบายลักษณะของปัญหาการเรียนการสอน จากนั้นจึงเสนอวิธีเลือกแหล่งที่มาของปัญหาการวิจัย พร้อมทั้งแนะนำเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับปัญหาการวิจัย การประเมินคุณค่าเอกสารและงานวิจัยออนไลน์ และเกณฑ์ในการเลือกปัญหาวิจัยการเรียนการสอน จุดเด่นที่สำคัญคือการให้แนวทางปฏิบัติ

ที่ชัดเจนในการทบทวนวรรณกรรม ซึ่งรวมถึงเทคนิคการสืบค้นข้อมูลจากแหล่งต่าง ๆ ทั้งสถาบันบริการสารสนเทศ Web OPAC Google Scholar และฐานข้อมูลออนไลน์ สิ่งนี้ถือเป็นกรอบทักษะที่จำเป็นอย่างยิ่งสำหรับนักวิจัยในยุคดิจิทัล ซึ่งเป็นรายละเอียดที่ตำราวิจัยแบบดั้งเดิมอาจจะไม่ได้กล่าวถึงมากนัก

บทที่ 4 การออกแบบวิจัยการเรียนการสอน ในบทนี้ผู้เขียนได้เสนอขั้นตอนการออกแบบวิจัยการเรียนการสอน บทนี้เปรียบเสมือนพิมพ์เขียวของการวิจัย ผู้อ่านจะได้เรียนรู้การวางแผนการวิจัยอย่างเป็นระบบ ตั้งแต่การเลือก "แบบแผนการวิจัย" ที่เหมาะสม การกำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่าง เทคนิคการสุ่ม และการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง นอกจากนี้ยังลงลึกในรายละเอียดของ "ตัวแปร" ประเภทต่าง ๆ การนิยามตัวแปร และที่สำคัญคือการตั้ง "สมมติฐานการวิจัย" ซึ่งเป็นหัวใจของการทดสอบทฤษฎี แม้เนื้อหาในบทนี้จะเป็มาตรฐานของตำราวิจัยทั่วไป แต่จุดเด่นคือการร้อยเรียงเนื้อหาโดยมี "การเรียนการสอน" เป็นศูนย์กลาง ทำให้ตัวอย่างและบริบทที่ยกมานั้นใกล้เคียงกับประสบการณ์ของนักการศึกษา ช่วยลดช่องว่างระหว่างทฤษฎีการออกแบบวิจัยที่เป็นนามธรรมกับโจทย์วิจัยในห้องเรียนที่เป็นรูปธรรม

บทที่ 5 เครื่องมือวิจัยการเรียนการสอน ในบทนี้ผู้เขียนได้อธิบายเกี่ยวกับรูปแบบและลักษณะของเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยการเรียนการสอน ซึ่งเครื่องมือที่นำมาใช้ในวิจัยประกอบด้วย 2 อย่าง คือ 1) เครื่องมือที่ใช้ในการทดลองทางการเรียนการสอน เช่น รูปแบบการเรียนการสอน (Instructional Model) แผนการจัดการเรียนรู้ (Lesson Plan) 2) เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล เช่น แบบทดสอบ (Test) แบบสอบถาม (Questionnaires) แบบสัมภาษณ์ (Interviewing Form) และแบบสังเกต (Observation Form) ในบทนี้ผู้เขียนได้ให้คำจำกัดความและอธิบายลักษณะของเครื่องมือวิจัยการเรียนการสอนประเภทต่าง ๆ อย่างละเอียด พร้อมทั้งยกตัวอย่างประกอบเพื่อให้ผู้อ่านได้เห็นภาพเครื่องมือวิจัยการเรียนการสอนแต่ละประเภทได้ชัดเจนยิ่งขึ้น

บทที่ 6 การวิเคราะห์ข้อมูลวิจัยการเรียนการสอน ในบทนี้ผู้เขียนได้อธิบายเกี่ยวกับวิธีในการวิเคราะห์ข้อมูลประเภทต่าง ๆ และการเลือกใช้สถิติให้เหมาะสมกับงานวิจัยของตนเอง ผู้เขียนได้ให้คำจำกัดความและอธิบายลักษณะของสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลประเภทต่าง ๆ อย่างละเอียด พร้อมทั้งยกตัวอย่างประกอบ เนื้อหาในบทประกอบด้วย การหาประสิทธิภาพของนวัตกรรมการเรียนการสอน การหาดัชนีประสิทธิผล สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล มาตรการวัด

สถิติที่ใช้ในการอธิบายคุณลักษณะของกลุ่มที่ศึกษา สถิติที่ใช้ในการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ย สถิตินอนพาราเมตริก ความพิเศษของบทนี้คือ การเริ่มต้นด้วยสถิติที่ตอบโจทย์นักพัฒนาการศึกษาโดยตรง นั่นคือ "การหาประสิทธิภาพของนวัตกรรม" และ "การหาดัชนีประสิทธิผล" ซึ่งเป็นเทคนิคเฉพาะทางที่สำคัญอย่างยิ่งในแวดวงศึกษาศาสตร์ไทย การนำเสนอเช่นนี้ทำให้หนังสือเล่มนี้เป็นคู่มือที่ "พร้อมใช้" สำหรับผู้ที่ต้องการประเมินนวัตกรรมการสอนของตนเอง

บทที่ 7 โครงสร้างวิจัยการเรียนการสอน ในบทนี้ผู้เขียนได้ชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของการเขียนโครงสร้างวิจัย พร้อมทั้งเสนอแนะขั้นตอนในการเขียนโครงสร้างวิจัย ผู้เขียนเริ่มจากการชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของโครงสร้างวิจัย จากนั้นจึงอธิบายองค์ประกอบของโครงสร้างวิจัยโดยละเอียด และปิดท้ายด้วยการนำตัวอย่างการนำเสนอโครงสร้างวิจัยเพื่อให้ผู้อ่านมองเห็นภาพและเข้าใจได้ดียิ่งขึ้น การนำเสนอหนึ่งบทเต็มให้กับ "โครงสร้างวิจัย" โดยเฉพาะ พร้อมทั้งมีตัวอย่างประกอบเป็นการให้ความสำคัญกับขั้นตอนการวางแผนอย่างยิ่งยวด ช่วยให้นักวิจัยมือใหม่สามารถจัดระบบความคิดและสื่อสารแผนงานของตนได้อย่างมีประสิทธิภาพก่อนที่จะลงมือปฏิบัติจริง ซึ่งเป็นกระบวนการที่ช่วยลดความผิดพลาดและเพิ่มโอกาสความสำเร็จของโครงการวิจัย

บทที่ 8 การเขียนรายงานวิจัยการเรียนการสอน ในบทนี้ผู้เขียนได้นำเสนอวิธีการเขียนรายงานวิจัยการเรียนการสอนที่มีรูปแบบการเขียนตามระเบียบวิธีวิจัย การเขียนรายงานวิจัยการเรียนการสอนเป็นการนำเสนอความรู้และเผยแพร่ผลงานของผู้วิจัยการเรียนการสอนที่ได้พัฒนาขึ้นให้ผู้อื่นได้ทราบและนำผลการวิจัยนี้ไปปรับใช้ในระบบการเรียนการสอนอื่นได้ นอกจากนี้ยังเป็นการแสดงถึงความรู้ความสามารถทางด้านวิชาการของผู้วิจัย เป็นหลักฐานการบันทึกองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยไปสู่ผู้จะทำวิจัยในรุ่นหลัง ในบทนี้ผู้อ่านจะได้เรียนรู้หลักการเขียนรายงานวิจัยการเรียนการสอนอย่างละเอียด ตั้งแต่รูปแบบวิธีการเขียนรายงานวิจัย แนวทางการเขียนส่วนหน้ารายงานวิจัย แนวทางการเขียนส่วนเนื้อหารายงานวิจัย แนวทางการเขียนส่วนเอกสารอ้างอิงของรายงานวิจัย และเทคนิคการเขียนรายงานวิจัย

บทสรุป

หนังสือ “วิจัยการเรียนการสอน” โดยรองศาสตราจารย์ ดร. ประสาท เนืองเฉลิม เป็นผลงานที่กลั่นกรองจากความรู้และประสบการณ์ที่ลึกซึ้ง การที่หนังสือได้รับการตีพิมพ์ซ้ำหลายครั้งเป็นเครื่องยืนยันถึงความน่าเชื่อถือ

และการยอมรับในแวดวงศึกษาศาสตร์ จุดเด่นของหนังสือเล่มนี้ คือ การใช้คำอธิบายที่เข้าใจง่าย มีการเรียบเรียงเนื้อหาจากง่ายไปสู่ยาก มีการอธิบายเนื้อหาแต่ละส่วนอย่างเป็นระบบพร้อมทั้งยกตัวอย่างประกอบเพื่อความเข้าใจของผู้อ่าน นอกจากนี้ เนื้อหาของแต่ละบทก็มีความน่าสนใจ ทันสมัย และครอบคลุมความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับการวิจัยตั้งแต่เริ่มต้นกระบวนการวิจัยจนกระทั่งจบการวิจัย นอกจากนี้ ด้วยประสบการณ์ด้านการสอนและการทำวิจัยมาอย่างยาวนานของผู้เขียนทำให้หนังสือเล่มนี้เต็มไปด้วยคำแนะนำที่เป็นประโยชน์ในการทำวิจัย ซึ่งคำแนะนำเหล่านี้ผู้อ่านสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในบริบทของผู้อ่านได้เป็นอย่างดี หนังสือเล่มนี้จะช่วยให้ผู้อ่านเข้าใจในกระบวนการของการวิจัยการเรียนการสอนได้อย่างลึกซึ้ง เกิดมุมมองใหม่ ๆ และแนวทางปฏิบัติในการทำวิจัยที่ถูกต้องเปรียบเสมือนมี "เข็มทิศ" ที่เชื่อถือได้ไว้ในมือ เหมาะสำหรับนักการศึกษาทุกคนที่ต้องการอุทิศตนเพื่อความก้าวหน้าทางวิชาการของการสอน และการพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียนในประเทศไทยอย่างเป็นรูปธรรมและยั่งยืน

บรรณานุกรม

ประสาธ เนืองเฉลิม. (2564). *วิจัยการเรียนการสอน* (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.